

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XIII: 2015

Nr 10 (422)

Data odczytu: 25.02.2015r.

Data wydania: 25.02.2015 r.

=====

980. spotkanie

Marek Prabucki

Działalność grudziądzkiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze powstało w Królestwie Polskim w roku 1906 a założycielem i pierwszym prezesem był zasłużony etnolog Zygmunt Gloger. Od chwili jego założenia, w szybkim czasie zawiązało się 30 oddziałów prowincjonalnych na terenie byłej kongresówki i szybko zaczął się rozwijać ruch wycieczkowy.

Krótko przed wybuchem I wojny światowej Towarzystwo liczyło 5 tys. członków. Prezesem Zarządu Głównego w tym czasie, po śmierci Zygmunta Glogera, był prof. Kazimierz Kulwiec, w latach 20-tych i 30-tych XX wieku prezes zarządu Okręgu Pomorskiego PTK z siedzibą w Toruniu. Po zakończeniu I wojny światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości Towarzystwo rozszerzyło swoją działalność również na tereny wschodnie, zachodnie, południowe i północne. Zorganizowano wiele oddziałów Towarzystwa, w tym i w Grudziądzu.

Z inicjatywy Rady Pomorskiej, na czele której stał znany pisarz kaszubski dr Aleksander Majkowski, ówczesnego sekretarza Rady Pomorskiego Towarzystwa Kazimierza Rogala-Kosińskiego, jak również samej Rady, w Grudziądzu powołane zostało do życia Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze. Zebranie organizacyjne odbyło się we wrześniu 1921 r. Wziął w nim udział delegat Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie Aleksander Janowski. Do Komitetu Założycielskiego towarzystwa należeli: ks. Bernard Franciszek Dembek – znany działacz Towarzystwa Czytelni Ludowych, kpt. Waclaw Łotysz – delegat grudziądzkich jednostek wojskowych, dr Teodor Mianowski – Dyrektor Państwowego Gimnazjum Męskiego, Mieczysław Mieczynski – aktor i reżyser Teatru Pomorskiego w Grudziądzu, Albin Nowicki – nauczyciel, działacz polityczny i związkowy, Adam Poszwiński - Dyrektor Towarzystwa Akcyjnego „Drukarnia Pomorska”, Kazimierz Rogala-Kosiński – sekretarz Rady Pomorskiej, Klemens Suchożerbski – zastępca prezesa Rady Pomorskiej, Waclaw Szczeblewski – artysta malarz, inż. Józef Włodek

– prezydent miasta Grudziądz i Stefan Wodwud – redaktor „Głosu Pomorskiego”. Towarzystwo nie rozwinęło szerszej działalności, podobnie jak i inne stowarzyszenia i organizacje, powołane z inicjatywy Rady Pomorskiej.

Dopiero po przybyciu do Grudziądza w lipcu 1921 r. kapelana wojskowego, ks. Władysława Łęgi, z jego inicjatywy w dniu 19.11.1922 r. w lokalu ówczesnego Muzeum Miejskiego w Grudziądzu odbyło się inauguracyjne zebranie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Na zebranie przybył prezes Rady Krajoznawczej w Warszawie Aleksander Janowski. Zarząd stanowili: prezes – st. kapelan ks. Łęga, sekretarz – rektor Powalski, kierownik sekcji wycieczkowej kpt. Binder, kierownik sekcji wydawniczej – major Henryk Gąsiorowski, skarbnik – pani Raczyńska.

Oddział miał na celu szerzenie zamiłowania do poznawania kraju ojczystego za pomocą odpowiednich odczytów ilustrowanych przeźrocami, wygłaszanych przez specjalistów oraz urządzanych wycieczek.

Od chwili jego założenia, zarząd pod przewodnictwem prezesa oddziału ks. Władysława Łęgi prowadził żywą działalność, a jedną z głównych akcji towarzystwa było zainteresowanie miejscowego społeczeństwa historią i zabytkami własnego kraju oraz popularyzowanie wiedzy krajoznawczej drogą wycieczek, odczytów i pogadanek.

W pierwszym roku działalności oddział liczył 40 członków, wygłoszono 6 odczytów oraz urządzono 7 wycieczek, w których wzięło udział około 400 osób. W drugim roku działalności oddział liczył już 61 członków, zgromadził 80 dzieł w bibliotece krajoznawczej. W 1937 r. biblioteka liczyła około 500 tomów o wartości 1000 zł i była jedną z bogatszych bibliotek krajoznawczych w Polsce.

W związku z mającą się odbyć w Grudziądzu w czerwcu 1925 r. I Pomorską Wystawą Przemysłowo-Rolniczą oddział wydał przewodnik pt. „Grudziądz i okolice”, składający się z trzech części oraz dwie kolorowe mapy, krajoznawczą i historyczną a prezes oddziału zostaje powołany jako przewodniczący utworzonej komisji krajoznawczo-archeologicznej.

Wychodzący w Warszawie organ Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, miesięcznik „Ziemia”, w maju 1925 r. w całości był poświęcony Pomorzu, w tym i Grudziądzowi a opracowany został przez członków oddziału grudziądzkiego, za co otrzymali od zarządu głównego, jak i miesięcznika pochlebna opinię.

Dnia 15 maja 1927 r. Oddział Grudziądzki PTK uruchomił na sezon letni schronisko PTK dla młodzieży żeńskiej i męskiej. Schronisko prowadzące działalność w budynku przy ul. Fortecznej 19 posiadało 25 miejsc noclegowych z pełnym wyposażeniem. Był to barak powojenny. Opłata wynosiła 1 zł dla członków PTK i 50 groszy dla młodzieży.

Pożyteczną współpracę prelegentów zapoczątkował oddział w roku 1926, zapraszając prezesa Bydgoskiego Oddziału, redaktora Fiedlera do Grudziądza, następnie prezes Grudziądzkiego Oddziału udał się ze swoim odczytem do Bydgoszczy. W odczytach tych łącznie brało udział 400 osób, co było dowodem

dużego zainteresowania społeczeństwa.

W lipcu 1927 r. oddział zorganizował dla członków oddziału ponad dwutygodniową wycieczkę do Częstochowy, Krakowa i Czech.

Ciekawe wykłady, które odbywały się w auli Seminarium Nauczycielskiego wygłaszali również ks. kanonik Julian Jukaszewicz, archiwariusz miejski, a tematem jego był „Stary Grudziądz i jego dzieje”, oraz kapitan Dominik Binder o Grudziądzu i okolicy. Duże usługi oddali polskiemu krajoznawstwu członkowie oddziału, prowadzący naukowe badania na terenie Pomorza. Jednym z nich był ks. Władysław Łęga, jako znany pomorski prehistoryk, który w 1928 r. na Uniwersytecie Poznańskim uzyskał stopień doktora filozofii za rozprawę pt. „Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk”.

Aby Towarzystwo mogło dobrze funkcjonować potrzebne były subwencje, które oddział otrzymywał z Ministerstwa Robót Publicznych. Jedną z takich subwencji otrzymana w 1928 r. przeznaczona była na wyposażenie schroniska wycieczkowego oraz na zakup map turystycznych.

W pracy krajoznawczej oddział nie pominął młodzieży. W tym celu, z inicjatywy zarządu, na terenie miasta powstawały w szkołach koła krajoznawcze skupiające w nich młodzież. Najliczniejszym i najlepiej działającym z nich było III koło przy szkole handlowej, które powstało w 1928 r.

Oddział brał również w Krajowej Wystawie w Poznaniu, w czerwcu 1929 r., gdzie na kilkunastu tablicach były rozklejone fotografie najpiękniejszych krajobrazów pomorskich, przedstawiające między innymi Grudziądz i okolice. Na wystawie znajdowały się również wydawnictwa oddziału jak przewodnik po Grudziądzu i okolicy, plan miasta Grudziądza oraz liczne pocztówki.

Na walnym zebraniu oddziału w 1932 r., według sprawozdania, liczba członków wynosiła 220 osób i należało do najliczniejszych organizacji w mieście. Natomiast w 1933 r. liczba ta wynosiła 364 osób, by spaść do marca 1934 r. do 78 osób, a to dlatego, że Ministerstwo Komunikacji odebrało członkom zniżki kolejowe. Prezesem był w tym okresie ks. dr Łęga, zastępcą prezesa major Henryk Gąsiorowski, sekretarzem inspektor szkolny Konstanty Ossowski a skarbnikiem pan Osiński.

Dużo uwagi poświęcał oddział zabytkom. Między innymi w 1928 r. wystąpił z wnioskiem do konserwatora w Poznaniu, aby nie niszczone resztek obronnych murów miejskich w mieście, którym grozi rozebranie a akcją oddziału poparła Rada Główna Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie. Również i o przyrodę PTK dbało, wystosowując w 1935 r. pismo do wojewody pomorskiego o wydanie odpowiedniego zarządzenia celem bezwzględnej ochrony dzikich łabędzi, które na Pomorzu są na wymarciu. Podczas Walnego Zebrania za rok 1936 prezes oddziału ks. dr Łęga poinformował członków, że rok 1937 to rok 15-lecia Grudziądzkiego Towarzystwa Krajoznawczego. Bogaty w działalność był rok 1937, kiedy liczba członków wynosiła 98 osób. Zbiory oddziału zwiedziło około 1400

osób, przeważnie była to młodzież szkolna miejscowa, jak i zamiejscowa oraz wojsko, wycieczek urządzono 10 w tym między innymi do Biskupina, Ciechocinka i Prus Wschodnich. W wycieczkach tych wzięło udział 380 osób.

Dochody oddziału wynosiły 1344 zł. a wydatki 1167 zł. W styczniu 1939 r. podczas Walnego Zebrania członków postanowiono zorganizować przy oddziale sekcję narciarską, do której przynależność, uprawniać będzie do 50 % zniżki kolejowej. Postanowiono także udzielić subwencji w wysokości 200,- zł wydawcy mapy turystycznej „Wielkie Pomorze”.

Wybuch II wojny światowej w 1939 r. oraz kilkuletnia okupacja sparaliżowała całkowicie działalność oddziału. Członkowie zarządu zostali rozproszeni po kraju, niektórzy zmarli w okresie okupacji, lub po wyzwoleniu. Dopiero w 1953 r. oddział wznowił swoją działalność, ale tym razem pod nazwą Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz W. Rygielski.